

לקודשא בריך הוא לחדווה דיליה קודשא בריך הוא אתי לגנתא דעדן ואעקר מתמן לאבוהי ואמיה דאינון שותפין בהדיה, ואייתי לון עמיה לההוא חדווה וכלהו זמינין תמן ובני נשא לא ידעין וכו' עכ"ל¹⁰.

ועי' עוד בשו"ת בצל החכמה ח"ו סי' כ"ב אות ז' שהביא משו"ת יד אליהו (פסקים סי' סז) דאמירת קדיש אחר אביו הוה חיוב מדין כיבוד אב ואב והוא מדאורייתא, ובגליוני הש"ס קידושין שם כתב הגר"י ענגל וז"ל: ומכבדו במותו, נ"ב עניין אמירת קדיש על אב ואם נוחי נפש, הוא משום שחייב הבן לכבד אביו ואמו במותם ובחיהם כדאמרינן בקידושין, ואין לך כבוד גדול מזה שיזכה אותו, ועדיף ממה שיאמר הריני כפרת משכבו ל' שו"ת הרד"ך בית י"א חדר א'. ולפי"ז חיוב אמירת הקדיש הוא דאורייתא משום כיבוד וכו' עכ"ל, ונראה דגם הגרע"א מודה לזה, כי כל מה שכתב הוא דדברים של צער והנאה לא איכפת להו ואין להם תועלת מזה ולכן ליכא ע"ז חיוב, אבל באמירת קדיש שענינו הוא לתועלת הנשמה, גם הוא סב"ל שיש בזה חיוב דכיבוד אב ואם ומדאורייתא.

בענין "חלות דבש" שבסיום ששה סדרי משנה*

הרב דוד פלדמן

עורך ראשי - 'ועד הנחות בלה"ק'

א. בביאור שייכות המשנה ד"חלות דבש" לסיום ששה סדרי משנה במאמר ריב"ל "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות וכו'", מבואר בלקו"ש (חכ"ב שמיני ב') שיש חילוק בין שיטת ב"ש (אזלינן בתר בכח) לשיטת ב"ה (אזלינן בתר בפועל) עד כמה תופסת מקום העלי' שנעשית אצל האדם ע"י עבודתו בירידת נשמתו למטה ביחס לתכלית כוונת הבריאה לכבודו ית' ("לסגל לבעלי") – שאם העיקר הוא "בכח", הרי עליית האדם אינה חידוש כ"כ שבשביל זה כדאי הירידה למטה, כיון שהכח למלא עבודתה למטה ישנו עוד קודם שירדה למטה (ולכן "נוח לאדם שלא נברא"), ורק לדעת ב"ה שהעיקר הוא הפועל, מודגש החידוש שנעשה אצל האדם ע"י עבודתו למטה.

ועל זה אומר ריב"ל, שלכו"ע, גם לדעת ב"ה (שיש תפיסת מקום לעליית האדם),

10 פירוש: ואע"ג שאביו ואמו נפטרו מעולם, זה השמחה של האדם הוא בכל השותפים כי למדנו בשעה שאדם משתף את הקב"ה בשמחתו בא הקב"ה לגן העדן ולוקח משם את אביו ואמו שהם שותפים עמו ומביאם עמו לאותה השמחה וכולם נמצאים שם ובני אדם אינם יודעים וכו'.

(* לעילוי נשמת הרה"ח הרה"ת וכו' ר' יואל ב"ר רפאל נחמן הכהן ע"ה – בקשר עם סיום אמירת הקדיש, ה' סיון תשפ"ב.

מטרת ותכלית העבודה היא (לא עליית האדם, כי אם) מילוי רצון וכוונת הקב"ה (כמו הדבש שעושה הדבורה כדי "לסגל לבעלי"), כמודגש בענין "להנחיל אוהבי יש", שהו"ע ההתאחדות עם יש המוחלט, שענין זה שייך רק כשאדם מתבטל ממציאותו לגמרי, שאז אינו חושב כלל על שכר בתור נברא – לא נח"ר נברא, אלא נח"ר בורא. ומ"מ, כיון שאין הקב"ה מקפח שכר כל ברי', הנה בדרך טפל עכ"פ יהי' לנשמה גם ענין של שכר (בתור נברא) – "אוצרותיהם אמלא".

ב. ובביאור הענין שלשיטת ב"ש שהעיקר הוא "בכח" אין חידוש בעליית האדם ע"י עבודתו למטה, מבהיר בלקו"ש שם (ס"ח), שזהו רק בנוגע לעליית האדם, אבל בנוגע למילוי הכוונה דדירה בתחתונים (לסגל לבעלי'), לא די בכך שבכחה של הנשמה לעשות הדירה, אלא צ"ל עשיית הדירה בפועל.

ויש לעיין בהחילוק שבין עליית האדם לפעולה שנעשית בעולם ע"י עבודתו, דלכאורה, אם בנוגע לעליית האדם לא ניתוסף חידוש ע"י הפועל לגבי הכח שהי' גם לפני עבודתו, מהו החידוש שניתוסף בפעולתו בעולם שהיתה בכח גם לפניו?

ולכאורה – אדרבה: בנוגע לעליית האדם ע"י עבודתו, הרי כיון שלמטה כח חסר פועל, ניתוסף אצלו חידוש ע"י העבודה בפועל; משא"כ בנוגע לפעולה עשיית הדירה לו ית' בתחתונים, לא ניתוסף חידוש כלל, כיון שלמעלה אין כח חסר פועל.

אלא מאי, רצון הקב"ה הוא שתהי' עשיית הדירה בפועל דוקא, וא"כ, גם בנוגע לעליית האדם אפ"ל שרצון הקב"ה שתהי' עלייתו עי"ז שיעבוד עבודתו בפועל דוקא?

ג. ולהעיר, שענין זה (שייכות המשנה דחלות דבש עם מאמר ריב"ל) נתבאר גם ב"הדרן על ששה סדרי משנה" דשנת תשמ"ח (תורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' שעה ואילך).

וגם שם (סכ"א) מבאר שלשיטת ב"ש שהעיקר הוא ה"בכח", אין הכרח שתהי' העבודה למטה בפועל, כיון שגם בהיותה למעלה יש לה הכח על זה, ומה שירדה למטה הוא רק מפני שכן הוא רצון הבורא,

אבל שם אינו מחלק בין עליית האדם לפעולה שנעשית בעולם ע"י עבודתו (דירה בתחתונים), שעליית האדם אין בה חידוש כיון שישנה כבר בכח, ואילו דירה בתחתונים צ"ל בפועל דוקא.

ומפורש להדיא בהערה 102 בנוגע לרצון הקב"ה שתהי' העבודה בפועל שיש לבאר זה בשני אופנים: (א) שרצון זה הוא לא בשביל האדם (הנשמה), כי אם בכדי לעשות את העולם (כולל גם הגוף ונה"ב דהאדם) שיהי' דירה לו ית', (ב) גם לפי המבואר בכ"מ שירידה הנשמה למטה היא (גם) לצורך עליית הנשמה עי"ז שהכח שלה בא בפועל ובגילוי – רצון הקב"ה שהעלי' דהנשמה תהי' דוקא עי"ז שהכח

שלה יבוא בפועל (וע"ד המבואר שם בנוגע לכחות שלמעלה, שרצה הקב"ה שיתגלו שלימות כחותיו, אף שפשוט שגם לפני"ז הם בתכלית השלימות).

ובהתאם לכך מבאר גם השייכות דמשנת חלות דבש למאמר ריב"ל באופן אחר,

– לא כהביאור בלקו"ש חכ"ב (שמזכירו בהערה 106), שריב"ל מבהיר שגם לשיטת ב"ה שיש ערך ותפיסת מקום לעליית האדם, הנה תכלית ומטרת העבודה היא (לא עליית האדם, כי אם) מילוי רצון וכוונת הקב"ה שמודגש בענין "להנחיל אוהבי יש" –

שהבהרת ריב"ל היא בנוגע לב' השיטות: לשיטת ב"ה שהרצון והכוונה בבריאת האדם ועבודתו היא בשביל טובת ושלימות האדם – מדגישים ששכר המצוה הוא לא רק בדרגא שנעשית מקור לבריאת האדם, אלא באופן ד"להנחיל אוהבי יש", יש המוחלט כמו שהוא (שאינו מצומצם כפי מדת האדם), כמו שהיורש עומד במקום המוריש עצמו; ולשיטת ב"ש שהכוונה בבריאת האדם ועבודתו היא רק בכדי להשלים רצון הקב"ה – מדגישים ששכר זה יהי' גם באופן שיחדור את האדם בפנימיותו, שמציאותו תהי' מלאה ב"יש" שינחל.

ד. וכיון דאתינן להכי, יש לעיין בכללות החילוק היחס וההתאמה של ב' הביאורים (הצורך בשניהם, ומה שיש בזה שאין בזה וכו') – שלכאורה הם מן הקצה אל הקצה:

לפי הביאור בלקו"ש – גם לשיטת ב"ה, "תכלית המכוון בבריאת האדם אינו בשביל האדם עצמו, אף שבאמת עלייתו נפלאה מאד, עכ"ז לא זו לבד הוא תכלית המכוון, כי אם לכבודו ית" – כלשון הלקו"ת, ובלשון המדרש "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת לבעלי", וכל הפלוגתא בין ב"ש וב"ה היא רק עד כמה היא התפיסת מקום של עליית האדם ביחס למילוי הכוונה העליונה;

ואילו לפי המבואר בהדרן – שיטת ב"ה היא שרצון הקב"ה בבריאת האדם ועבודתו הוא בשביל טובת ושלימות האדם!

ובהערה 115, שענין הדבורה שמסגלת לבעלי' הוא קו העבודה דשיטת ב"ש!

ה. גם צריך להבין:

לפי הביאור בלקו"ש – בא מאמר ריב"ל לבאר שגם לדעת ב"ה שיש תפיסת מקום לעליית האדם, הנה לא זו היא מטרת ותכלית העבודה, כי אם הדבש שעושה הדבורה לסגל לבעלי'.

ולכאורה, ענין זה אינו מודגש כ"כ (!?) במאמר "עתיד הקב"ה להנחיל .. ש"י עולמות, שנאמר להנחיל אוהבי יש", שמדבר סוכ"ס אודות התועלת שתהי' לאדם, ולא אודות מה שהאדם מסגל להקב"ה.

וליתר ביאור:

הן אמת ש"להנחיל אוהבי יש" היא דרגא נעלית ביותר ששייכת רק בשלימות העבודה לשמה, שהאדם מתבטל ממציאיותו לגמרי, שלכן אינו חושב אודות ענין של שכר, אלא אודות עצם המצוה (נח"ר לפני כו'), ועי"ז "אותי אתם לוקחים", שמתאחד עם היש המוחלט כו', אבל אעפ"כ, אין זה שולל את הענין של עליית האדם, ואדרבה, ההתאחדות עם הקב"ה באופן ד"להנחיל אוהבי יש" היא היא אמיתית ושלימות עליית האדם, שעומד במקום המוריש עצמו, והנח"ר שלו היא לא נח"ר נברא, אלא נח"ר בורא, שבודאי אין לך עלי' ושלימות גדולה יותר!

ואם הכוונה היא לשלול (לא רק ענין של שכר, אלא גם) כללות ענין עליית ושלימות האדם, שלא זו היא תכלית הבריאה, כי אם לכבודו ית' – הי' ריב"ל צריך להדגיש תוכן הענין שכל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו, או הענין שמסגלת לבעלי וכיו"ב, ולמה מדגיש הענין ד"להנחיל אוהבי יש", ולא עוד אלא שמוסיף גם סיום הפסוק "ואוצרותיהם אמלא", שמדבר גם אודות ענין של שכר בתור נברא, כיון שאין הקב"ה מקפח שכר כל ברי'.

ו. ויש לעיין גם בכללות ביאור הקשר והשייכות של מאמר ריב"ל למשנה דחלות דבש:

לפי הביאורים הנ"ל, שייך המאמר דריב"ל לחלות דבש מצד הענין שחלות דבש עושים דבורים, שעליהם אמרו חז"ל "כדבורים היו בני .. מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעלי', כך כל מה שישראל מסגלין מצות ומעשים טובים הם מסגלין לאביהם שבשמים"; ובהדרן הערה 115 מוסיף גם השייכות ל"חלות דבש משום משקה", שגילוי ה"יש" כמו שהוא למעלה ממדת האדם – "דבש", יהי' באופן ד"משקה" – ירידה והמשכה למטה.

[ואולי יש להוסיף ולקשר גם עם ענין המתיקות שבדבש, שמורה על ענין התענוג, שהוא באופן של נח"ר בורא שלמעלה מנח"ר נברא],

אבל:

(א) עדיין לא נתבאר הקשר והשייכות עם תוכן דברי המשנה "חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקה" – דלכאורה אינו מובן: מה ענין טומאת משקין לשלימות העבודה בסיום כל ששה סדרי משנה, שאז "עתיד הקב"ה להנחיל .. ש"י עולמות וכו"?

(ב) ועוד ועיקר: במשנתנו נזכר רק "חלות דבש" (אלא שבאה בהמשך למשנה שלפנ"ז: "כוורת דבורים"), ואילו הענין העיקרי בשייכות לענינא – הדבורה שעושה את הדבש באופן שמסגלת לבעלי' – חסר מן הספר!

ואולי אפשר לומר, שבזה גופא שמדברים אודות "חלות דבש" מבלי להזכיר אודות ה"דבורים" שעושים את הדבש, מודגש שהאדם העובד הוא במעמד ומצב של ביטול במציאות לגמרי, עד כדי כך שכאילו אינו קיים, שלכן לא מוצאים לנכון להזכיר אותו, אלא מדברים רק אודות פעולת העבודה – חלות הדבש, מבלי להתייחס כלל להפועל והעושה אותה, והיינו לפי שהעבודה היא באופן ש"מסגלין לאביהם שבשמים", ללא עירוב מציאותם כלל.

ויומתק יותר ע"פ הגירסא בדברי ב"ש: "משיחרר", שפירושו, "משיביא עשן ויעשן להבריח הדבורים, לשון לחרחר ריב, שנראה כאילו רוצה לחרחר ריב עם הדבורים" (רע"ב), שבזה מודגש עוד יותר ביטול מציאותו של האדם העובד, שלא זו בלבד שבה בשעה שהוא זה שעשה את כל העבודה, לא מזכירים אותו כלל, אלא עוד זאת, שמחרחרים ריב עמו ומגרשים אותו מהדבש שנוטל בעל הכוורת לעצמו.

וענינו בעבודה – שגם השכר ד"אוצרותיהם אמלא" הוא באופן שמלאים במציאות של היש המוחלט, שאין עוד מלבדו, ובאופן ד"להנחיל", שמדגישה את מציאותו של המוריש, כאילו לא הי' ענין של עבודה כלל.

נגלה

יישוב שיטת המג"א (ואדה"ז) באיסורים דרבנן למהלך במדבר

הרב יהושע בלאזענשטיין
נו"נ בישיבה

א. בגמ' שבת סט, ב המהלך במדבר וכו', ע"ש כל הסוגיא.

ובתוס' שם ד"ה עושה, שהולך כל יום בר מההוא יומא שמשמר. עוד כתבו התוס' אי נמי דאפילו באותו יום הולך כמה שרוצה, ע"ש.

ובר"ן כתב דמותר ללכת אפילו באותו יום שמשמר משום דתחומין דרבנן.

ובמג"א סי' שד"מ סק"ג דייק שתוס' והרא"ש חולקים על הר"ן, וס"ל דחכמים אסרו באותו יום אפילו איסורים דרבנן, דמדכתבו שמותר ללכת באותו יום כדי למהר